

ACC. N.R. 1323

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Upptecknat av:*

Härad: Adress:

Socken: *Berättat av:*

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör se nästia sida!

Skriv endast på dena sida

— 16 —

19 sid.

ACC. N.R. 4353

Landskap: Nägra iakttagelser från Upptecknat av: Aug. Holmberg

Härad: in och utmed vat. Adress: Svängsta

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: 1935 Född år 1860 i Marcus. Blekinge

Uppteckningen rör Sjöfart och fiske.

Register

sid

Akroch ombord i allmänhet I III

Amulett i partyskrov III IV

Trampa presscanning IV V

Händelser ur spålivet V X

Ett mörte med spökskopp XI XIII

När Laxa Jonas kom ifjäre ur sjöungen XIV XVII

När Sanka Kalle matade Kolsvinet XVII XIX

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En person som i likhet med mig endast periodvis arbetat ^{på}
varv med skeppslagge. Och endast gjort några redor som timmermann
i segelfartyg, kan icke ha samlat många erfarenheter som är av
den art att de lämpa sig såsom sovar, när det gäller Etnologisk
forsking. Men något iakttag jag! Hvarad öfvertron beträffar kan
man tryggt säga: Att den frödades ombord i en skuta, i fullt ut
like mätt som i land! Och tack till!! Om detta varit möjligt.

Vackra flickor och skrämmande spöken är öcksagästarna = (fjäråsarna)
karaste samtalssäume! Men det råder en liten olikhet med i hur hög
grad man bör (hanskefar) meschla såvart åt någon ombord som ej
har den rätta trou. I land tas ej hänsyn till vad tro den har som
man meschlar något hemligtöfult. Men den som kommit mellan
tvåne lastänger och ej tror på spöken är, (eller var) en "Farisee" och
bör icke veta något om den egna "skräcksgästen" (spökeboden satte nägra
ty detta följde bara olycka med. Men vad som hänt ombord i
andra fartyg kunde man deremot få besked om!

Det tycktes förhålla sig ungefär på samma sätt med vissa partier

4353

sow med somliga bondgårdar: att de hade sin specielle skeppsgast
 som av någon oförklarlig orsak, utsatt just den skutan till sin egen
 hållsplats, der han ibland synlig, för det mesta osynlig stod have om-
 kring och höll noggraun upp sig över allt var och en punktligt
 fullgjorde sina öliegåenden Ett slav. Oförklarlig slav föroreigt
 som sjöman ofta gjorde sig skyldiga till var: "Att somma på utkiken"
 Ombord dor jag befann mig, brukade vi i skeppligt väder hålla oss
 fört på backen, den sow för tillfället hade utkik under vaktens
 Och då hände emellanåt att man satte sig några minuter på
 gångspelet, som han sin plats just där Andre styrman, vilken
 väket jag tillhörde, lät mig sätta i förhövudet veta att: Om jag
 satt på gångspelet och sommard kunde jag riskera att få en späckla
 busing av skeppgästen som aldrig visat sig försiktig i sommafall
 Jag svorade att: träffade han mig sovande fick det vara hänt, men
 klappar hem till utan orsak fick han kniven i strepen upp till skäpet
 förrän han hann blinna Och som varje man ombord kände till fra
 våra landbesök att jag ej var någon kasteknippel gjorde hotellet verkaw

ba° att even av besättningen som brukat roa sig med att agera skeppsgäst, höll han fängelser istyr så länge jag stod ombord. Men under en resa hade vi en fängelman från Västerås. En unan gav en lattnatros från Kalmar. Dörransare båda, och för dessa var det så gott som oögligt brod med blörliga snyté och sörniga oron, så att gästen försammade icke sin seppgäst. "Ty alltihop var hans verh!"

Liksom man vid byggandet av vissa hus, nedlägger i eller under foten minnespenger eller något annat. Så har det säkert varit red att i botten på fartyg legga ner något föremål som borde verka gynnsamt för detta. Då byggmästaren "Fingare-Masse" = (Mattis Jonason) strökte kolen till Skouaren Jernavik och vi varo i färd med att resa släven, fick jag en dag oron att stämma ett hål i akterkant på stavträet under knäet 2½ tum i dyrkant, och 2 tum öpför i orta led. Masse in en liten jernrosa varpå hålet smältes igen med beck. När sen knäet naglets fast innanför satt doran där så länge skutan höll ihop. Hrad oron innehöll fisch ingen veta. Jag undrade på att detta skadde ty Mattis var en av dem som ej trodde på värken ont eller gote.

sib IV

Att han följe gammal flägget var emellertid säkert. Da han byggde
 3 mast skonaren Philip till Solvesborg skulle han gjort på samma sätt
 Om något växskilt förtages då skutan löper av stafel kan jag ej
 säga, detta har jag ej varit med om. På de gamla Blekinge
 vrakekorner har jag i ekellaget allt på innerkant av kromträet förtäckt
 var nära kölen bortsatt ett hål som ibland bara smält igen med Beck
 ibland spikats över med en liten kopparplätt. Jag faste uppmärksamhet
 därpå, emedan halvt icke på något sätt behöfes för båtens byggnad
 eller konstruktion. Och på min dröga om ändamålet fick jag intet svar
 Utan tvivel fanns här någon gammal flägget förknippat. Om bruket
 ännu bibehålls kan ingen se på de nya räckade båtarne.

Haunge sjöman som förra gång passerar "Kullens Fyr" skall: "Trampa
 pressurering till Kullagubben åra"! Detta tillhör så: Var skutan be-
 finner sig så att Kullabergs fyr är rikt tvärseptts samlas besättningen
 midskepp och över storlycket bredes rätt värstlöst ut en stor pressurering
 En i sända av dem som passerar här förra gång kommanderas av
 sjömannen opp på pressureringen, best han står der i vanten på

0851

SIS V

viare over fattar alle men fall i pressningen och hysvar till ett kraftigt tag, så du som står på pressningen i blinken faller omkull och kan tappa sin lyckliga styrna om inte näsan får en högrot färg. Manskäpet skakar och han skall försöka resa sig vilket dock är omöjligt, hur vrig han än är. Så fortgår det ett par minuter och sen har han klarat Kulla-qubben för attis!

I svår förklarlig mysterier inträffar oftare ombord än man kanske tror. Och det fastän alla måste ha sin naturliga förklaring, är den man ofta svår att finna. I stället för mycket prat tror jeg mig givit best allt antala ett par verkliga händelser. Var och en får sen sjölo-ora sina slutsatser! --- En höst låg Barkskoppen "Saga" från

Karlshamn, Kapten J. B. Sjöström även från Karlshamn, utanför Fredrikstad i Norge, med ett par premär längs sidan, för att intaga last av hyflat trå, Destinerad till Port Elizabeth i Syd-Afrika. Barken var på 530 ton, Förstklassig. Här gamonal Under någon föregående resa hade vi i Dundalk Island råkat få råttor om bord som man med gift-fällor hugg och slag och

bäde möjliga och omöjliga med förgåves försökte bli fria ifrån. Till alles och i synnerhet stuartens stora förargelse. Här blev oraför alles föraning då vi upptäckte att råttorna själomant sökte praktisera sig över i främre längs sidan. Istället anses mera dyckstavarnde att när råttor själomant kommer del partyg var de innästlat sig. Jag som var den enda "Filisteen" ombord var mest berägen att skratta åt komedien. Men det heter: Den som icke tror, måste känna. Och detta fick jag inom kort erfara!! Det var märkvärdigt vad sinne hos folket förändrats på en dag efter råttornas reynning. Fast skutan var ny och präktig. Pigg. Ankare och kättingar så pålitliga som möjligt. Och maten ombord god, så att var och en förut ansatt det som en förtal att slå ombord i en sådan skuta och under en sådan kaptén som Göström. Var det som om en ond djämon fått magt med mannskapet. Jag försökte att med löjts gissel få in en auman andu. Men av det trubbiga obalanserade var jag fick förtas jag att emedan jag var Filisteen hade jag stor med mig, så att i de ännu dunkla men ofelbart kommande dyker som inträffade med skutan ansägs jag ha ingen ringa del!

Paniken, som bemärktigat sig folket tog sig uttryck som kunde tyckas
stridige. En matros, fiskarson från Lister och vitskepig som alla fiskare
då för tiden varo, ville lemnna skutan. Svälte därför en dag ett kvarters-
långt stycke av rulltobak. Jag shall lova att detta sätte uppvar i
inleoomer. Blek som ett lik bråkande så att magen höll på att vändas
ut och in och med konvulsioner i hela kroppen, blev han förd till sjukhus
och föringades trotsigt den tilltaget. Ty han blev avmonstrad och ersatt
med en Hornbagge! — — Utkomma på Korsjöw möttes vi av moliga
stormar häftig molström regn och vis! Istället för att som vi hoppats
få passera Dover om fyra dygn, låg vi och böste på kryssen en hel
vecka och vid 12 tiden en natt rände vi fast på Lemanoversbank
utanför England! Genomvälta och frusna bergades vi om morgonen
av en engelsk fiskeflock och lastades i Grimsby. Men skutan och
alla våra tillhörigheter "Koro förlorade"

Jag som förrit skrattat åt övertron, stod nu svartslös! Jag trodde att
olycka träffar det fartyg, från vilket råttorna fly, hade besannats på ett
förfärligt och för oss alla ekonomiskt ruinierande sätt. Och fastän

sib VIII

jag varken då eller sedan varit nöjd med att tillskriva rättarna någon del i olyckan. Gav det upphov till en fråga som jag i över 50 år förgäves bemövat mig om att finna svar på: "Vad ingav rättarna formgåvan att se in i framtiden och sätta sig i säkerhet medan vi lågo i hamn emedan annas döden varit viss vid skeppsbrottet. Finns verkligen att hitta sinne, som genom kulturen gått förutstigit för mänskliga

Ikonaren Örne 130 ton Kapten S. Molander. Jag, sakta rullande för en svag akterlig bris, en mörk natt uta på Östersjön, med Landsortens fyr och skybord, snett akteröver. Jag satt på gångplatsen först i sön utblick betraktande lanternorna på en seglare babord om oss, något förevar, försökande att i mörkret få inga pejsekunder funnos. Utanför nägot sätt att beräkna om av oss som gjorde best farty. Då gamla metros Johansson som nu sätts till rore, kom och med vänjad röst sade mig i örat: Titta akteröver kvickt, här du se, varan kapten är dödsmärkt" Som jag från föregående resor fått erfarenhet av vad det vill säga: Att vara Filisteer. Var för närvärande så ridikuligt som möjligt. Men som jag ej visste vad "dödsmärkt" betydde måste jag fråga. Efter många omväningar

SIS IX

och onödiga förklaringar framgick att såväl γ . som flera andra av männen
ombord sett att då och då under mörka nätter hade ett fladdrande ljusken
omväxlat hufvudet på kaptenen! Detta var dödmarket och skulle betyda
att kaptenen eller vem som helst som sådant visade sig före, skulle på
ett väldigt sätt omkomma. Nu var min uppmärksamhet fast häftad
och jag såg verkligen fenomenet flera gånger. Men det dröjde flera må-
nader tills sena hösten innan jag var i stånd att utfinna orsaken häntrice
Kaptenen hade någon gång köpt sig en tyrkisk rökmossa av blatt siden
med något rundat kult med infallade mycket små stjärnor av guldtråd
När han med denna mössa på, nattetid besökte oss som stor tillrös
samt kom att intage en viss ställning så att lampans ljus vid kom-
passen fällde på mosskullen återkastade de nästan mikroskopiskt små stjär-
norne lampljuset och som lampen genom skutans vagga inge upphörligt
andraor sig fick reflektionsljuset intryck av att vara sovande
Nu var saken klar men jag abstod mig för att säga hur det var! Jag
hade i alla fall aldrig blivit trovärd. Istället ansag jag saken uttagjades
men här betrog jag mig Epilogen fick jag ej vara med om

SIS X

emedan jag en Octobermatt av en trasa av mässinglöt slungades från
 rän i däck, där manshälet sedan flockar upp resterna av mig. Efter
 tre pinsamma veckor varunder jag matats som ett barn kom vi till
 Barrieff där jag inslagen i ett stycke segelduk som ett värvetlost bytte
 bars till sjukhuset Hamarsjöad. Och härmed försörjdes min person
 ur handelsernas centrum. -- Från Barrieff gick skutan med kol
 till Pernambuco. Det avgavs rapport att Kaptenen endast resau på
 skänt sätt försömmel Därigen gick skutan till Baltimore och han
 skingravades besättningen. Men än tio år därefter träffar jag i Kalmar
 en av de få svenska som fanns ombord på Pernambucos resau. Och
 snart brygde jag utfråga honom om handelsförföljet. Men detta var
 något han inte ville svara på! Du vet väl att han (Kaptenen) var
 överbord "o" därmede va då ingen tur må skutan heller. Du fick
 va du tådor o lite te, o då hade nog gått samma väg med oss så
 vi ble glada nu vi slapp av. Kom ska ja bliu pē en sup ossa prata
 viow nät annat. Om med rätt eller ej fick jag nu mina egna
 förställningar om hur allting gått till. Jag har oftast skrattat

av sjörånmans vidskepfelser, men förlorar nu att den kan bli orsak till geringningar som sannoligen inte är att skrämma åt.

"Egenomliga möten på sjön" (Berättelser av en Inländer)

En gång jag gick med en Engelsk fullriggare hon vägde Bromberg Destinerade till London och låg ungefär 10 grader sept i Tyska oceanen. Då utskiken varskovr en seglare i levart som syntes hålla kurs rakt ned på oss. Oppå förmiddan hunde vi alle man se honom tydligt utan kikare. Det tycktes vara en klipperseglare på 1.000 ton mindre. Han var segelklut var salt och han kom så att vallnat fräste om bord. Mot mittan var han hårdt inför oss och som det såg ut som han ville oss något ropar skepparn honom an i takrött. Just nu var sky avropning och lika tydlig. Kaptenen som fruktade att det möjliga kunde vara en syrorövar lät treja styrmannen lämna ett par små kanoner vi hade och hålla dessa i beredskap. Samtidigt föll vi ur kursen ett par sträck för att se om han verkligen ville lämna ombord. Della tycktes vara hans avsigt ty han föll efter så att fortfarande höll han rätt på oss. Skepparn skrek till utskiken om han kunde se något

av vad som förtog sig där på däcket. Han sa: Att han såg ingen enda
 mäncha ombord. Förste styrman tog då kikaren och sprang upp i riggen.
 Men hur han ån kikare såg han ingen heller! Någon måste da till
 rörs. Du såg ju sjölv att de använde kurs såväl som vi. Röf gubben
 Nej, var finns ingen till rörs. Där styrmansa var! Vi börjar nu ha
 att det var den Flygande Holländaren som gjorde oss åren av en visit. Men
 Kaptenen sa att han syntes aldrig på så höga breddgrader. Antingen han
 syntes öster eller väster om Cap gick han aldrig högre än 20° breddgraden.
 Vi fruktade nu att bli överseglat ty med våra kurser måste en sammans-
 stötning bli följd. Vi föllo därför av ånnu ett streck. Men den andre
 gjorde samma manöver så att faran var lika stor. Trede styrman fick
 ordet att skjuta av den ena kanonen. Men när skottet gått syntes ej
 sowun den frammande. Läg minsta notis härom! Vi fick nu order att
 göra båtarna klar ty en kollosion ansågs oundviklig. Utanför på
 toppen och förste styrman i riggen kom ner i däck. Då just som
 den okände var ett par skeppslängder från oss lade den upp och
 passerade oss i en elegant giro så nära att våra läregelsbonmar

4353

Sida XIIII

med och jämt gingo klara av varandra. Hörig har jag sett en manöver utföras med säkrare precision. Men den som styrd skutan vete fan ty ingen mänsklig synes varken vid ratten eller amonstördes. Och ombord fanns allting i ordning. Alla ändar varo röppskjutna och hängde i ordning på naganne. Ickvona varo skalkar. Donowen sätta skans och akterkapp stängda. Däcket nys spolat och messingen ombord var putsad så att den glänste i solen. Den största ordning tycktes råda ombord och manöverna utfördes som jag sagt med säkerhet och noggrann precision. Så snart den galt klar av oss, återföll den i sin gamla kuns. Styrd av osynliga men säkra händer fortströtte den tills den försvann vid horisonten.

Nå, tro inte Donowen att det ända var den P. Holländaren?

Nej, obräknat att han aldrig går på så höga breddgrader. Han kunde aldrig stormar och oljekor med sig i skeppet till de skepp som ha det oturen att röka möta honom. Detta var istället ett spökskepp med god tur.

Jag har passerat Capri många gånger och ta gott som varje gång ha vi haft storm och motigheter där. Denunot har vi denna resan det bästa väder någon kan tankas få, när man passerar Capri goda hopp!

Tm - vde intändet

1735

4353

Afgr. Aug. Stolpeby
f. 1860 i Karum, Blekinge
Bångsö

14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid XIV

Laxa Jonas. Torparpojk fra Bengtsbooz Ringamåla. Tillbringad mer
än 20 somrar i sin ungdom såsom fiskarång hos flera storfishare på
Lesterlandet. På gamla dan återkom han till hemorten och visstads sommarstäder
med vid ortens småsjöar sysselsatt med fiske. Far och jag träffade honom ofta
under våra skogsturer och som han var en pratsam gubbe som hade mycket
att berätta om sitt förflyttning från Hafven Kvarfæt Draken på Hanö" in mora
blev det långa pratsunder ibland. En gång frågade Far om han inte hadde
ont i necken, hon låg vid sjöarne så mycket. "Ahnej inte så varmt
tyckte Jonas. Ja liksom känner på mig när jag kommer till en sjö"
och Necken är den eller ej, o så vilkar = (mutar) ja honom! Han svar
bar du dig då åt Jonas? "Jo då" ska jag si det Håken. (Far hette Håkan) Då tar
ja du kvällen sin solen gäll ne, o sticka hal på skärsejan = (ringfingret)
o lätter att dryka tre stora blodstroppar på en lase, sinn lägger ja ihop
laset må en liten sten inni, o binner om må en tatt, sinn kastar ja ut
da i sjön o ber Necken hålla te gae! O sinn behöva ja inte va rädder
för annat än att ja få fisk sålänge ja är dor. Na har a ingen
konst o reda se. Män verpa Lester der fisch en passa se må du tro

En rövra ja gick där ve sjökanten växte ja ut till från lanno sätte
 me på en sten o skulle välla fötterna o väste om näting fann ja
 havde två harsjömpor uppe me ja fick traskona i næren o sprang
 i lannu åbara facer, för att jalia må oru tro Håkens. Då ai e där
 öfver ainnen skapta som kringfolk men i den mere ainnen hadi en
 stors start som en lais-(lax) ella gäcka fast mängdobbelt stör sa
 då "hade vatt omöjligt ofritt se fö dom. O' ai glea ve manfolk, då"
 sae fiskrena. D' tälte om dom möt, då "on din egenvo fiskareprojekt
 som tors må" oin sådan en geng. Men how tho an om bemen må" starten
 sa starker han va sa gick han kull o how hade tatt om må", om inte
 han hade fått hjälpe. Men di ska va sa råla granna se en tyg
 inte lä" va o gle på dom, lies di. Ja fisk se brått sa ja hade inte
 titte ofjä soi ho granna os va, men ja hörde hor o grunade ot me
 Dar ai en stors hell uti sjön som en örothning ella nät annat stör
 kringfolk ränt opp på sa di sankte se allihop o därute så vi vidare
 sjödakona va o vänas o iblann slo di i vannet må" startarna
 sa vannet sprutade höjt opp men ella gjorde di engen skee.

Men sjöva havfrun som rörer för alltihop då oura basket. Hon ställde te
möen förtret. Hon hade en stor skock Hovfa i skogen på Hansö o därför
hur ibland sa dī öf upp va som vänta på bonnernas åkra. Samlade
dā bonnerna o körde bort harkorna sa spräng dī i sjön o sinnade över te Hansö
som ett nix. De där börr inte not folle på Hansö då utan då va stor Bokeskog
om hela ön, o där gick havfåt ibland gaster o skosmuvor o allt slags troll som
hållte där. Då va oin stod Drake som hållte i skärphålorna där. O han
gridde trollen om då ble bråttom. Där va särslitt sa oin kan alibi tro att:

«Na sinn folk flyttle dit o skulle bo där, sa motte dī hogge ner alltihop
skoen for o få prego trollen. Men då hållte på o gå betalt många ganger
Didre skosmuvor va sa hjartans grannar sa en konne inte sei sefonjö
på dom. Oi velle venslas mā fiskareherana. Oin halansonyo here följr mā
dā oina skosmuan inat skoen. Han hade fått syna på henne där hon
satt på huk o stödr se på rumpan mān hon hämmade se. Di ha långt
grammt har man oiflätta hatt inte som annat folk utan då flyter som
en blåntott ikring hutet så dom ja dranekärc heaw va botte ett par staa
sa dī gick ga o lojta ette honow han va bleu sa intikallt mā lōjhöjen

sa han ville inte följa mā hem, utan vi motte ta an mā tromanu Draken
 va vi väst för o steppa. Di andre tröllen slo åkau ihjel lite fö "om fö". Men
 den löji draken han va sköppri. Di försökte lura mā o ta an man dā gick inte.
 Na han flö sa blosade ellen ikring an som dā vatt oill i en tjäatumma. Oin
 gång han flö miste om halen där han skulle ing i berget slo han ett stort
 märke på halen o dā settar där än i da ja haa sål soitt att.

"I stort sett berättade Jonas sina prachaser lika varje gång"!

"Gåsta Kalle." En annan gammal gobbe, också från Bengtsboox.
 Berättade hur det gick till när han var på väg att mönstra som sjöman
 "Ja va vail en attan åo, sa en våo na ja julpet far mā o så opp föret
 Geek ja ne te stoen = (Karlskrona) foo höra om ja konne få not aabee =
 (Arbete) O gick neve hamnen o glosse på ett skepp som lådā. Sa va
 dā en töcke gobbe som gick o rökte oina pipe så långt sa hon räste ne
 te gremet. Ohan fråde om ja ville ha aabeje! Kanske du haa lust te
 o mönstra. Jaha! Ja fråa inte ette va dā blix, bara ja få not o skota
 Ja! sa han, vi boja inte lasta fonn i moan, riska vi ta ing tropp
 på ångla-lannet = (Gåsta pitprops på England) Unnes tien

4353

kan du få annat jobb? Därmede viste han me en fjonka = (storkög) och huggna
 roip som ja skulle flocka opprev å = (Peppa upphöv) Dessa fråvor han onja
 ville ha en syp! Därmede slo hem opp en koffekoppe med fuller. O som ja va
 rotten på en syp, slök ja att härt. Då drogde en lång stunn ingen ja tyvare
 hämta ännu. Då sae ja: Hvar i jesse namm va då fo not. Då a sjöskum
 se gubben tocket ha vi te sjöss. Ja ja satte mete o fyllta på replotimpene
 o to en redig bjärl = (rinn i munnen) fo te o samla sinnen. Rätt va då va kom
 skepparw o va anger o da: Skäms du inte din krabbaattare o sitta o spotta ner
 golet runt omkring o därmede lugnade han me sa ja begynte lipa o så sae
 ja: Hvar ska ja då göra å snuset? Då ska du svälja ner, då a det bästa
 medlet för sjösjukan. Jasa ja ja enil göra då ossa tattu ja mete o sno
 opp rojpen igen. Ja om en stunn begynte då bli så konstigt i magen
 på me, då va noch därra sjöskummet ja inte fölte ve. Ja kom
 skepparw o ste o tilla på me lite o så sae han: Du sitter bestämme o blir
 sjösjuk, då bast du röre lite på er. Du kan gå o ge kolsvinet lite
 mat o därmede ropte han te en here som sto horli ett skap o kokte
 nänting att han skulle komma må mat te kolsvinet, fo ja skulle